Kada grįši į Lietuvą?

Akvilina CICĖNAITĖ

„Apie grįžimą į Lietuvą galvoja beveik visi užsienio lietuviai“, – tokia straipsnio antraštė patraukė akis prieš kelis mėnesius. Straipsnyje detalizuojama, kad apie grįžimą galvoja 79 procentai išvykusiųjų lietuvių. Apklausoje dalyvavo 1874 užsienio lietuviai. Tai beveik du tūkstančiai išvykimo istorijų, kurias jungia tas pats ne kartą girdėtas klausimas: „Kada grįši į Lietuvą?“

Kada grįši į Lietuvą? Šis klausimas man visuomet turi dvi reikšmes: kada parvyksiu laikinai, pasisvečiuoti ir kada planuoju grįžti visam laikui – namo. Pandemijai įsibėgėjant per interviu apie karantiną Australijoje manęs paklausė, kaip būtent dabar jaučiuosi būdama taip toli nuo Lietuvos, ar nesigailiu išvažiavusi ir ar uždarytos valstybių sienos nepaskatins manęs pasvarstyti apie grįžimą. Tiesioginiame eteryje nelieka laiko refleksijai, nepakanka erdvės svarstyti apie skirtingas grįžimo reikšmes. Bet tokios situacijos kaip pandemija, kuri vis dar tebesitęsia rašant šias eilutes rugpjūčio pabaigoje, kai Australija tebėra atskirta nuo likusio pasaulio, neišvengiamai priverčia vėl savęs klausti, kur būti, kurioje sienos pusėje, sienoms užsivėrus, likti.

Pandemijos įkarštyje tūkstančiai išvykusių lietuvių grįžo namo. Nemaža dalis parvyko tik laikinai, bet vis dėlto ne vienam jų pasaulyje susiklosčiusi padėtis tapo akstinu, atsakymu į klausimą, kuris atrodė neatsakomas.

***

„Tai ko negrįžti, jei jau taip ilgiesi tos Lietuvos?“ – kartą po vienu iš mano straipsnių apie gyvenimą svetur parašė moteris, kuri niekada nebuvo išvykusi. Tie, kurie bent kartą buvo išvykę – neklausia. Jie žino, kad grįžti nėra tolygu susikrauti lagaminą. Jie žino, kad neįmanoma grįžti. Kad mes negrįžtame namo,

mes tiesiog grįžtame atgal į šalį, kurioje gimėme, ir ten iš naujo pradedame kurti namus. Jie žino, kad namų kūrimas yra procesas, kuris gali trukti visą gyvenimą. Bet jie kartu žino ir tai, kad kartais, kai nutolsti toli, labai toli, tie buvę namai tarsi ima šauktis tave atgal. Kažkas sukirba viduje, kad reikia grįžti, ir to kirbėjimo jau nebeįmanoma negirdėti, jis nepalieka tavęs – lyg atsikartojantis sapnas, lyg nepagydoma liga.

Kada svetimi namai virsta savais? Kiek laiko užtrunka apsiprasti, priprasti, prisijaukinti naują šalį, naują miestą, naują būstą? Kol tik semiesi naujų įspūdžių, keliauji, ragauji egzotiškus patiekalus, keli spalvingas nuotraukas į feisbuką ar instagramą – esi turistas, su jokia vieta savęs nesiejantis keliautojas, vaizdų medžiotojas. Namų jausmą nelaimės sukuria ir įtvirtina kur kas paveikiau nei laimė. Namai prasideda tada, kai baigiasi medaus mėnuo ir nukrinta rožiniai akiniai. Galbūt kai lauki eilės klinikoje, kurių kvapai visame pasaulyje vienodi; gal kai nespėji spustelėti stabdžio pedalo ir iš kito automobilio iššokęs dėdulė apšaukia angliškai, bet kartu taip lietuviškai, kad norisi apsiverkti iš atpažinimo jausmo. Namai prasideda ne kopiant į kalnus, ne nardant krištolo tyrumo vandenyse, ne stebint fejerverkus prie Sidnėjaus operos rūmų. Jie prasideda autoservisuose, medicinos įstaigose, vaikų darželiuose ir mokyklose, veterinarijos kabinetuose, pralaimėjimuose, atsisveikinimuose, pirmose laidotuvėse svetimoje šalyje. Namai prasideda rutinoje, suvokus, kad jau išmokai skaityti tarp svetimos kalbos eilučių. Namai prasideda ten, kur baigiasi atostogos. Jie prasideda buityje ir iškilus sudėtingo pasirinkimo būtinybei, tada, kai vėl akis į akį susiduri su tais pačiais sunkumais, nuo kurių norėjai pabėgti. Namai prasideda supratus, kad nuo savęs nepabėgsi, kad save nešiojiesi visur, kad ir kur būtum, kad ir ką darytum, kad ir kiek bandytum keisti aplinkos dekoracijas ir savo drabužius.

***

Kai ilgą laiką gyveni svetur, išmoksti atsisveikinimų meno. Išmoksti apsišarvuoti nerūpestingumu, apsimesti, kad nežiūri į išvykimus ir grįžimus pernelyg rimtai. Išmoksti nuryti skrydžių baimę ir gumulą gerklėje artėdamas prie oro uosto patikros punkto. Išmoksti žongliruoti dviem, o gal trimis kalbomis. Mylėti dviem, o gal trimis kalbomis. Išmoksti pakuoti lagaminus, apsaugoti trapius daiktus, išmoksti apsaugoti ir save, kad nesubyrėtum. Išmoksti apeiti klausimą „Kada grįši į Lietuvą?“ Pajuokauti, padūsauti, nukreipti temą, nes nežinai atsakymo.

Kai ilgą laiką gyveni svetur, tapatybė tampa susiskaidžiusi, fragmentiška. Bandant

būti ir išlikti dviejose kultūrose kartais atrodo, kad nebesi nė vienoje jų, kad atsiduri keistoje vietoje, kuriai neturi vardo, kuri retsykiais įvardijama trečiąja erdve.

Kai ilgą laiką gyveni svetur, išmoksti galvoti ne tik apie save. Supranti, kad atėjo laikas ne tik imti – naujus įspūdžius, naujo gyvenimo džiaugsmą – bet ir duoti. Išmoksti galvoti ir apie tai, ką gali duoti: ne tik šaliai, kurioje dabar gyveni, bet ir šaliai, kurią palikai.

***

Kartais man atrodo, kad išvykimas – ne vienkartinė, praeinanti, bet viso gyvenimo būsena, nauja tapatybė, kuri lieka kartu net tada, kai žmogus nusprendžia grįžti. Sykį besišnekučiuodama su bičiuliu paklausiau, ar seniai jis jau grįžęs į Lietuvą. „Jau beveik aštuonerius metus“, – atsakė jis, ir aš negalėjau tuo patikėti. Vis dar priskyriau jį prie „savų“ – tokių pat išvykėlių kaip aš. Mano galvoje jis vis dar buvo išvykęs. Sėslaus, sugrįžusio – tokio jo nė neįsivaizdavau.

Kartais išvykusieji tarytum laukia leidimo grįžti. Šis leidimas gali įgyti pačias įvairiausias formas. Vieniems tai nesusiklostęs šeimyninis gyvenimas – šeimos subyra, skirtingų tautybių poros išsiskiria, gijos, siejančios su kita šalimi, sutrūkinėja. Kiti, priešingai – sutinka antrąją pusę ir dėl jos nusprendžia grįžti į Lietuvą. Treti grįžta tada, kai vaikams ateina laikas lankyti mokyklą – jie nori, kad vaikai mokytųsi gimtąja kalba. Vieni grįžta bankrutavę, kiti praturtėję, treti – bėgdami nuo pandemijos. Išeivių vaikai, gimę ir augę ne Lietuvoje, tarsi mistiško šauksmo vedami atvyksta (o gal *grįžta*?) ir pasilieka.

Bet yra ir tokių, kurie grįžta, nes tiesiog išsiilgsta vientiso būvio, vientiso gyvenimo laimės. Grįžta, nes pavargsta gyventi pasidaliję.

***

Kada grįši į Lietuvą? Šis klausimas yra apie buvimą čia ir ten, apie gyvenimą pasidalijus. Apie pastangą suderinti dalykus, kurie kartais atrodo nesuderinami, apie namų daugiskaitą, apie laimės ieškojimą svetima kalba, apie skirtingas tapatybes ir priklausomybes, apie tai, kad namai visur gali būti namai. Šis klausimas gali būti iš tų, į kuriuos reikia tiesiog išlaukti atsakymo.

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2020 metai Nr. 583

50 LIETUVIŲ BENDRUOMENIŲ PASAULYJE
Lietuvis